

A mai divatos strandfürdők ősei Budán és Pesten

Budát és Pestet együttvéve, sőt külön-külön is a fürdőváros elnevezéssel szeretik felékesíteni, ami egyáltalán nem meglepő és nem is új felfedezés. Már ifju Palugyay Imre, pestkerületi tanácsos, magyar tudós társasági levelezőtárgy 1852-ben kiadott *Buda-Pest szabad királyi városok leírása* című művében sora veszi a budai és a pesti „fürdőket”, megállapítja azok keletkezését, geológiai és egészségügyi vonatkozásait.

Ebből a régi leírásból igen érdekesen bontakozik ki a mai zajos és nagyon népszerű strandfürdők őseinek képe. Megtudjuk Palugyay művéből, hogy a strandfürdőzés, szelídíteltebb formában ugyan, de már két-háromszáz évvel ezelőtt is ismerték és kultiválták Budán és Pesten.

A még ma is virágzó és közkedvelt Császárfürdőről megtudjuk a többek között, hogy ez a budai Vártól észak felé, a József-hegy tövében fekszik, hol meleg halastó képeztek s hajdan a Szent Háromság helyiségének szentegyháza állott. A Császárfürdő ugyanaz, melyet a rómaiak „aquae superiores” néven, a vegyes házból származott királyaink korszakában élt őseink pedig Felhívíz néven neveztek el. Eszerint sok évezred óta ismeretes a Császárfürdő. Nagy hírét azonban csak a fürdőket vallási hiedelemből nagy becsben tartó törököknek köszönheti.

A Császárfürdő töszomszédságának közelében levő malom udvarában van az ugynevezett Lukács-fürdő, melynek felette csekély számu kádjai leginkább a vidékről érkező földmivelők által szokott gyógyuláshoz használtatni. A jelenlegi bérlője (mármint 1852-ben) a Császárfürdőnek Szekrényesy József ur, aki mindent elkövet a gyógyintézet használati igényeinek teljes kielégítésére.

A Királyfürdő (Königsbad) a Vízivárosban, a Császárfürdő és a katonai kórház között fekszik és nevét König nevű tulajdonosától vette, hajdan szinte Springer nevű birtokosától Spring-Badnak nevezetett. E fürdőt hajdan Haszán budai pasa építtette, amint Stöcker Lőrinc tanúsítja. (Megjegyezzük, hogy e fürdő még a nyolcvanas évek-

ben megszűnt s így már csak az emléke él a régi írásokban.)

A még ma is igen népszerű és közkedvelt Rudasfürdőről Palugyay a többek között a következő érdekes leírást adja:

— A törökök korszakában e fürdő Mustafa-fürdőnek nevezetett, hihetőleg azért, mivel Istvánffy szerint e fürdőt Mustafa pasa 1556-ik évben építteté. A török időkben azonban csak a nyolc oszlopon nyugvó közönséges fürdő maradt reánk. 1795-ik évben újból építtetett fel s a két részre osztott fürdők egyike Ferenc, a másik Terézia fürdőjének nevezetett. De a mostani kényelem és üzlet kivántatóságainak megfelelő fürdőintézet, fákkal beültetett ház előtti térrel csak 1831-edik évben a fővárosnak 22 éven át volt polgármestere, Öeffner Ferencnek, b. e. József nagy nádorunk magas méltánylatára ismételve, érdemesített gondos vezetéssel mellett építtetett fel. A törökök uralma alatt e fürdő a kalocsai érsekség tulajdona volt s Budának nagy Leopold alatti visszafoglalása után Buda város birtokává lön s azóta jövedelmei forrásául haszonbérbe adatván, 1851-ig 17.204 pengőforintot jövedelmezett. A mondott év március haza végéig azonban a bérlőnek, különféle tekinteteknél fogva haszonbéréből 4500 pengőforint elengedtetett, azon évi április hó elejétől pedig évenként 1204 pengőforint s így a jelenlegi évi haszonbére 16.000 forintot jövedelmez. Négy forrása szüntelen buzog s óránként mintegy 90 akó vizet ad.

Valamikor szintén nagyon híres és látogatott volt a még ma is fennálló Rácsfürdő, melyről Palugyay a többek között megállapítja, hogy hajdan Mátyás királynak kedvelt fürdője volt. sőt csak királyi családja használatára és pedig királyi kertjébe befoglalva lévén, ezért is „Királyfürdő”-nek nevezetett. Nagy Leopold adományozásából jelenleg (1852-ben) a Zagler-örökösök birtokán.

Amint tudjuk, a mostani európai hírű, monumentális izlésű Szent Gellért-gyógyfürdő és szálloda helyén a régi Sárosfürdő állott, melyet mind közönségesen Blocks-

badnak neveztek. Erről megállapítja a tudós Palugyay, hogy éppen azon a helyen áll, ahol hajdan Erzsébetfalva állott. Jó tulajdonságát e fürdőnek neve mondja: „mert sár válik ki vízből.” Forrása a Gellérthegyből ered s óránként 40 akó vizet ad s valamint olcsósága, úgy kevés kényelménél fogva csak az alsóbb rendűek által látogatottatik.

Ma persze egészen megfordítva áll a helyzet: a Sárosfürdő utóda, a Gellért a legtöbb kényelmet nyújtó, egyben legdrágább és legelőkelőbb fürdője Budapestnek. A régi budai fürdők között ez csinálta a legszebb karriért.

A mostani nagyon közkedvelt és nagyon zajos margitszigeti strandfürdő őseről ezeket állapítja meg Palugyay könyve:

— Az előadott fürdőhelyeken kívül másutt is buzog ki hasonló meleg víz, jelesen a Duna medre fenekéből, mit nemcsak az tanúsít, hogy ily helyeken a legzordonabb télben is a víz felülete fagyatlan marad, hanem a víz apadásakor a meder fenekén lévő víztől ment zátonyokon az ily földből kiszivárgó meleg vízre akadhatnak. Ilyen zátony mutatta fel magát 1830-dik évben a Margitsziget körül, hol az e helyen volt római fürdők maradványai tüntek fel s ezen zátonyon ázott több gödrökkel egy-két óra lefolyása alatt nagymennyiségű 23 foknyi melegségű víz gyűlt össze.

A budai oldalon levő fürdők ismertetése után Palugyay könyve már sokkal rövidebben végez a pesti fürdőkkel, melyek kevésbé jelentősek és különösen hosszabb történelmi multra nem tekinthetnek vissza.

Híres volt akkoriban Pesten a Diana-fürdő, mely a felső Dunasoron, a Börze-épület közelében állott (megjegyezzük, hogy a börze akkor a mostani dunaparti korzónál, a Lloyd-palotában működött). A Diana-fürdő 18 fürdősobát számlál, melyek egy ernyőzet alatti négyoszogben fekszenek. A fürdősobában két nagy galvanoelektikai legujabb mód szerint készített gép működik és amely nemritkán bizonyos betegségekben jó sikerrel használtatják.

Kizárólag csak testmosásra alkalmas fürdők a terézvárosi Könyök-utcában és az Orczy-féle házban találtak abban az időben. (A Károly-köruti híres Orczy-ház lebontása éppen most van napirenden.)

Az ásványfürdők közül megemlítendők a városligeti Rombach-féle, ahol igen jól felszerelt fürdőház, szobák, vendéglő és szép kert találtak fürdővendégeink számára. Felállították 1806-ban. (A híres Rombach-féle ásványfürdőnek méltó utóda most a Városligetben a gyönyörű szép Széchenyi-fürdő, melyet, azt hisszük, a ma élő és fürdőkedvelő publikum számára nem kell külön felfedeznünk.)

Igen látogatott volt továbbá a Nyár-utcában a híres Gamperl-féle vasfürdő, továbbá a Király-utcában a Zarándokhoz címzett vasfürdő, nemkülönben a Hársfa-utcában működő Hársfürdő. (Ez utóbbi ma is fennáll, de más név alatt működik.)

Említést érdemel még a Scheibel-féle gőzfürdő a terézvárosi Kiskereszt-utcában, ahol ugy az urak, mind pedig a nőnem számára általános kö-zös, ugyszintén külön fürdőszobák is találtak, melyek célszerű és diszes készültre nézve mi kívánnivalót sem hagytak hátra. (E sorokból megtudjuk, hogy a Scheibel-féle gőzfürdő volt Pesten az első, amelyben férfiak és nők közösen fürdőhettek. Tulajdonképpen tehát ez tekinthető a mai közös strandfürdők igazi őseinek.)

Érdemes még feljegyezni, hogy Scheibel gőzfürdőtulajdonos igen jómódu pesti polgár volt és nagyobb arányokban jótékonykodott. A gőzfürdő jövedelmének nagyrésztét elosztotta a szegények között. Havonként negyvenötven darab szabadjegyet adott a városi főorvosnak a szegények között való kiosztás végett.